

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศิลของพระสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในวัดพัฒนาในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาว่าความเจริญก้าวหน้าหรือวิทยาการทางด้านการศึกษาสารสมัยใหม่เมื่อนำมาใช้กับพระสงฆ์ ซึ่งต้องยึดลักษณะความสันโดษ ความเรียบง่าย ฯลฯ จะมีความสัมพันธ์อย่างไรกับการรักษาศิลของพระสงฆ์ เพราะในฐานะที่พระสงฆ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสนบุคคล การรักษาศิลซึ่งถือเป็นการปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุดของผู้ที่ครองเพศบรรพชิตนั้น พระสงฆ์ทุกรูปจำเป็นจะต้องปฏิบัติให้ได้ แต่จะเคร่งครัดมากน้อยแตกต่างกันเพียงใดนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับลักษณะหรือภูมิหลังของแต่ละบุคคลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งในการศึกษานี้ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยจะจำกัดอยู่เพียงอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม การเปิดรับสื่อมวลชน และความทันสมัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ

1. เพื่อทราบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของพระสงฆ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม กับการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศิลของพระสงฆ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับความทันสมัยและการรักษาศิลของพระสงฆ์

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น ได้กำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย ดังนี้คือ

1. อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน
2. อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์

3. อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์
4. การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์
5. การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์
6. ความทันสมัยของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์
7. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม กับความทันสมัยมีค่าลดลง เมื่อควบคุมความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชน
8. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม กับการรักษาศีลของพระสงฆ์มีค่าลดลง เมื่อควบคุมความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวักครั้งสุดท้ายครั้งเดียว (One-shot Case Study) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือพระสงฆ์ในวัดพัฒนาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ทั้งหมดในแต่ละวัดโดยวิธี Random Sampling ในอัตราส่วนร้อยละ 30 ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 233 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ซึ่งใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไป ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ค่าสหสัมพันธ์แบบพาร์เซียล และ F -test

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 รายนี้ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี (ร้อยละ 45.5) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 37.8) โดยก่อนที่จะมาบวชส่วนใหญ่จะยังไม่มียาชีพ และรองลงมาคือมียาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 31.8) การบวชนี้ส่วนใหญ่เป็นการบวชครั้งแรก (ร้อยละ 85.4) เหตุผลที่บวชคือเพื่อทดแทนคุณบิดามารดาหรือผู้มีพระคุณ (ร้อยละ 42.9) สำหรับระดับการศึกษานั้น ส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาทางโลกใน

ชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 52.8) ระดับการศึกษาทางธรรมในชั้นนักธรรมเอก (ร้อยละ 27.9) มีระยะเวลาในการบวช 21 พรรษาขึ้นไปมากที่สุด (ร้อยละ 24.0) และเกือบทั้งหมดจะไม่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการ (ร้อยละ 86.3)

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อมวลชนโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรับทราบข่าวสาร มีเพียงการเปิดรับนิตยสารเท่านั้นที่มีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับเพื่อหาความรู้ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่พระสงฆ์เปิดรับมากที่สุดเมื่อเทียบกับสื่ออื่น ๆ (ร้อยละ 90.1) หนังสือพิมพ์ที่นิยมมากที่สุดคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วิทยุเป็นสื่อที่พระสงฆ์นิยมเปิดรับรองลงมาจากหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 83.3) โดยมีสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยได้รับความนิยมมากที่สุด โทรทัศน์เป็นสื่อที่พระสงฆ์นิยมใกล้เคียงกับวิทยุ (ร้อยละ 81.5) และนิตยสารนั้นพระสงฆ์นิยมเปิดรับน้อยที่สุด (ร้อยละ 56.2) โดยพระสงฆ์แต่ละรูปก็มีความนิยมในนิตยสารแต่ละประเภทแตกต่างกันไปมากมาย

ความเห็นสมัยของพระสงฆ์

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.9 เห็นว่าเจ้าอาวาส (วัดราษฎร์) ควรมาจากการเลือกตั้ง ร้อยละ 86.3 ยอมรับว่าควรมีการวางแผนในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 66.1 เห็นว่าการที่พระสงฆ์สูญเสียบทบาทบางอย่างในอดีตเป็นเรื่องที่เหมาะสมแล้ว เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ร้อยละ 56.2 คิดว่าการที่มีแหล่งเสื่อมโทรมจำนวนมากในกรุงเทพฯ มีสาเหตุมาจากการพัฒนาชนบทไม่ทัน ร้อยละ 62.2 ยังมีความเชื่อในไสยศาสตร์มากกว่า 50% ขึ้นไป ร้อยละ 38.2 คิดว่าคนเราไม่ตองนับถือศาสนาที่เป็นคนดีได้ ร้อยละ 58.8 จะเลือกทำงานที่ไม่ตองพักสนใจมากนัก

การรักษาศีลของพระสงฆ์

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.2 ไม่เห็นด้วยกับการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถึงแม้ว่าจะเป็นการทำให้คนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขก็ตาม ร้อยละ 39.9 เห็นด้วยว่าพระสงฆ์ที่ใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกินกว่าฐานะความจำเป็น ถึงแม้ว่าจะมีกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกขึ้นต่อประชาชนเพียงใดก็ยังไม่ควรแก่การเคารพยกย่อง ร้อยละ 76.0 เห็นว่าการที่พระสงฆ์ทำบุญในบริเวณวัดเป็นการบิณฑบาต แต่จำเป็นตองกระทำเพื่อความสะอาดของวัด ร้อยละ 44.6 เห็นว่าในบางครั้งการหุบกัณฑ์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์สุขของผู้รับฟัง ร้อยละ 52.4

เห็นว่าการส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก ฯลฯ ไม่ได้ว่าเป็นการทำมาหากินทางอ้อมแก่สัตว์ และพืชเหล่านั้นด้วยเหตุผลที่ว่าสังคมมีการอยู่รอดของมนุษย์ควรมาก่อนสิ่งอื่น ร้อยละ 51.9 จะชอบรับเป็นสมาชิกหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือให้เด็กวัดไปซื้อให้ ร้อยละ 63.5 เห็นว่าการอ่าน/ ฟัง/ ดู สื่อมวลชนต่าง ๆ นั้น มีผลกระทบต่อการศึกษาดี ร้อยละ 36.1 เห็นด้วยว่าศีลสำหรับ พระสงฆ์ที่กำหนดไว้ในวินัยบัญญัตินั้น บางข้อเมื่อไม่มีทางหลีกเลี่ยงทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นอาบัติก็จำต้อง ประพฤติผิดศีลแล้วจึงค่อยปลงอาบัติภายหลัง

การทดสอบสมมติฐาน จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยทั้ง 8 ข้อ ได้ผลการวิจัย ดังนี้ คือ (โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 95 % และ 99 %)

สมมติฐานที่ ๑

"อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน" พบว่า

เมื่ออายุมากขึ้นและระยะเวลาในการบวชนาน พระสงฆ์จะเปิดรับหนังสือพิมพ์และ โทรทัศน์มากขึ้น และจะเปิดรับวิทยุน้อยลงถ้าระดับการศึกษาทางโลกสูงขึ้น สำหรับการเปิดรับนิตยสารนั้นจะมีมากขึ้นเมื่อระยะเวลาในการบวชนาน

ทั้งนี้ สถานะทางสังคมจะไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์

โดยอายุ และระดับการศึกษาทางโลก, ทางธรรม จะไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับนิตยสาร ในขณะที่อายุ และระดับการศึกษาทางโลก, ทางธรรมมีความสัมพันธ์กัน เชิงบวกกับการเปิดรับหนังสือพิมพ์

พระสงฆ์ไม่ว่าจะมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงหรือต่ำ จะไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับนิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ ยกเว้นหนังสือพิมพ์

- สมมติฐานที่ 2 "อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์" พบว่า

อายุมากขึ้น ความทันสมัยของพระสงฆ์จะน้อยลง แต่ถักระดับการศึกษาทางโลกสูงขึ้น จะมีความทันสมัยมากขึ้นตามไปด้วย

สำหรับระยะเวลาในการบวช และสถานะทางสังคม พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์

- สมมติฐานที่ 3 "อายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์" พบว่า

ระดับการศึกษาทางโลกสูงขึ้น การรักษาศีลของพระสงฆ์จะสูงขึ้นตามไปด้วย แต่ถัพระสงฆ์มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการจะมีการรักษาศีลน้อยลง

สำหรับอายุ ระดับการศึกษาทางธรรมและทางโลก ระยะเวลาในการบวช พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์

- สมมติฐานที่ 4 "การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์" พบว่า

การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์

โดยเมื่อแยกประเภทของการเปิดรับสื่อแล้ว พบว่าพระสงฆ์ที่เปิดรับหนังสือพิมพ์มาก จะมีความทันสมัยมากขึ้นตามไปด้วย สำหรับการเปิดรับนิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์

- สมมติฐานที่ 5 "การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์" พบว่า

การเปิดรับสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์

- สมมติฐานที่ 6 "ความทันสมัยของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์" พบว่า

ความทันสมัยของพระสงฆ์ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์

- สมมติฐานที่ 7 "ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม กับความทันสมัยของพระสงฆ์มีค่าลดลง เมื่อควบคุม ความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชน" พบว่า

จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลา ในการบวช สถานะทางสังคม กับความทันสมัยของพระสงฆ์ ได้ค่าสหสัมพันธ์มีค่าค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เมื่อมีการควบคุมตัวแปรบางตัว ผลที่ได้ย่อมมีค่าต่ำมากยิ่งขึ้นอีก

- สมมติฐานที่ 8 "ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลาในการบวช สถานะทางสังคม กับการรักษาศีลของพระสงฆ์มีค่าลดลง เมื่อควบคุม ความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชน" พบว่า

จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและทางธรรม ระยะเวลา ในการบวช สถานะทางสังคม กับการรักษาศีลของพระสงฆ์ ได้ค่าสหสัมพันธ์มีค่าค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เมื่อมีการควบคุมตัวแปรบางตัว ผลที่ได้ย่อมมีค่าต่ำมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศีลของพระสงฆ์" นั้น ปรากฏผลที่น่าสนใจหลายประการ คือ

การเปิดรับสื่อมวลชนนั้น พระสงฆ์นิยมสื่อหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ โทรทัศน์ และนิตยสารตามลำดับ ซึ่งอาจเป็นเพราะโดยทั่วไปนั้นผู้รับข่าวสารจะมีพฤติกรรม การเลือกหรือการรับสื่อข่าวสารแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการตามความต้องการของ แต่ละบุคคล สภาพแวดล้อม เหตุผล และความจำเป็นของตนเอง เกี่ยวกับการเลือกสื่อต่าง ๆ นั้น Wilbur Schram (1954: 3-26) ได้ให้หลักทั่วไปอันเป็นเหตุผลของการเลือก ว่า คนย่อมจะเลือกสื่อที่ใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Minimum effort) และได้ผลประโยชน์ คอบแทนที่มากที่สุด (Maximum benefits) ที่ว่าใช้ความพยายามน้อยที่สุดนั้นหมายความว่า

ผู้อ่าน ผู้ดู หรือผู้ฟังจะเลือกรับสื่อที่ตนเองมีความสะดวกที่สุดในการรับสื่อซึ่งมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ความพร้อม ความสะดวก ค่าใช้จ่าย เวลาที่รับสื่อ ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล รวมทั้งบทบาท นิสัย และประเพณีนิยม ซึ่งรวมเป็นกิจกรรมอันเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อด้วย ดังนั้นการที่พระสงฆ์นิยมเลือกสื่อหนังสือพิมพ์มากที่สุดจึงสอดคล้องกับที่ Wilbur Schramm กล่าวไว้ข้างต้นเพราะจากสื่อทั้ง 4 ชนิด (หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์) หนังสือพิมพ์จะเป็นสื่อที่พระสงฆ์มีความสะดวกที่จะเปิดรับมากที่สุด (เสียค่าใช้จ่ายน้อย หาอ่านได้ง่าย เปิดรับมากเพียงใดก็ไม่เสียหายต่อการเป็นสมณเพศในสายตาของประชาชนทั่วไป ฯลฯ) ซึ่งสื่อชนิดอื่น เช่น วิทยุ และโทรทัศน์นั้น ในการเปิดรับของพระสงฆ์จะถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อม โดยประกาศคณะสงฆ์ เป็นต้น

ความทันสมัยและการรักษาศิลของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความทันสมัยในระดับปานกลาง รองลงมาคือในระดับต่ำและระดับสูง ตามลำดับ ซึ่งผลที่ได้จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับการรักษาศิลของพระสงฆ์ กล่าวคือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะมีการรักษาศิลในระดับปานกลาง รองลงมาคือในระดับสูงและระดับต่ำ ตามลำดับ ลักษณะที่พบ เช่นนี้ถือเป็นผลคือพระสงฆ์เพราะการที่พระสงฆ์มีการรักษาศิลในระดับปานกลางก่อนมาทางสูงนั้น แสดงให้เห็นว่าถึงแม้พระสงฆ์จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยีสูงซึ่งแตกต่างไปจากสภาพภาพที่ตนเองต้องอยู่เพียงใดก็ตาม แต่การรักษาศิลอันเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุดของการครองสมณเพศนั้น พระสงฆ์ยังสามารถครองตนอยู่ได้โดยมิได้ให้สภาพแวดล้อมมาอิทธิพลเหนือการครองเพศของตน ซึ่งตรงกับหัวใจของพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมทางด้านจิตนิยมมากกว่าด้านวัตถุนิยม และในเรื่องของความทันสมัยนั้น จานงค์ อภิวิธานสิทธิ์ (2523: 33-41) ได้กล่าวว่า ความทันสมัยไม่ได้หมายถึงการปฏิบัติตามแบบยุโรปหรืออเมริกา แต่เป็นการส่งเสริมชีวิตแบบเก่าและใหม่ให้เข้าด้วยกันและแตกต่างจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่ง ดังนั้นการที่พระสงฆ์มีลักษณะของความทันสมัยปานกลางค่อนข้างน้อย แสดงให้เห็นว่าภายใต้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปพระสงฆ์ก็พยายามประยุกต์สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมให้เป็นประโยชน์กับการครองเพศของตน และเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่ศาสนา เพราะหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระศาสดานั้นอาจจะเป็นสิ่งที่ยากเกินสำหรับฆราวาสทั่วไป พระสงฆ์ในฐานะผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนนั้นจำเป็นต้องรับรู้การเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อจะได้เผยแผ่หลักธรรมให้สอดคล้องกับระดับความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งความแตกต่างของบุคคลในพระพุทธเจ้าได้จำแนก

คนออกเป็น 4 ระดับ คนทั้ง 4 ระดับนี้พระสงฆ์จะต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปในการเผยแพร่ศาสนา ดังนั้นพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีความทันสมัยเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ศาสนาอันเป็นเป้าหมายหลักของการดำรงเพศบรรพชิต

และสังเกตได้ว่า การที่ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการ เป็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับการรักษาศีลของพระสงฆ์นั้น อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการจำเป็นต้องดูแลปกครองพระสงฆ์และผู้นาศัยอยู่ในบริเวณวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นในด้านศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล หรือศาสนธรรม ดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาศีล จากผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยที่ว่าเมื่อสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ศีลสำหรับพระสงฆ์ที่กำหนดไว้ในวินัยบัญญัตินั้น บางข้อเมื่อไม่มีทางเลือกเลยทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นอามิติกก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องกระทำ เช่น การดูแลรักษาให้บริเวณวัดสะอาดร่มรื่น ไม่เป็นที่รกรุงรังหรือไม่เจริญตา ฯลฯ ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องตัดหญ้าเป็นระยะ ๆ จำเป็นต้องใช้จอบ เสียม ในการขุดพรวนดิน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้พระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการและเคร่งครัดในการรักษาศีลดังกล่าวก็สามารถรักษาความเคร่งครัดในศีลข้อนี้ได้จึงเป็นไปได้ที่เมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการกับการรักษาศีลแล้ว จะได้ความสัมพันธ์ที่เป็นลบ แต่ความสัมพันธ์ที่ได้นี้ก็มีความค่ามากเพียง .1218 (ซึ่งอาจจะมิใช่เพราะพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางพระสังฆาธิการจะมีเจตนาที่จะไม่รักษาศีล แต่เป็นเพราะหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่จึงทำให้ไม่สามารถรักษาศีลบางข้อได้อย่างเคร่งครัด)

นอกจากนี้จากการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับความทันสมัยของพระสงฆ์ พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ที่ได้มีค่าค่ามาก อาจจะเป็นเพราะสาเหตุจากการเปิดรับสื่อมวลชนและความทันสมัยในทัศนของคนทั่วไปกับของพระสงฆ์จะแตกต่างกัน โดยเหตุที่การเปิดรับสื่อมวลชนของพระสงฆ์จะถูกจำกัดโดยความเป็นสงฆ์ซึ่งได้กล่าวแล้วแต่กัน และความทันสมัยที่ใช้ในการศึกษานั้นได้ใช้ลักษณะของความทันสมัยของ Alex Inkeles ซึ่งใช้วัดกับคนทั่วไปมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับที่จะใช้กับพระสงฆ์ ดังนั้นความทันสมัยของคนทั่วไปบางอย่างเมื่อนำมาใช้กับพระสงฆ์อาจจะมีข้อจำกัดจึงทำให้ความสัมพันธ์ที่ได้มีค่าค่า

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่พระสงฆ์เปิดรับมากที่สุดและมีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์ ทั้งนี้จากข้อมูลที่พบมีกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจการพระศาสนาหรือพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นมุ่งหวังที่จะเพิ่มความรอบรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมให้พระสงฆ์สามารถปรับพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อจะไปอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์ในฐานะที่เป็นผู้สื่อสารในเรื่องของพระศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถกระทำได้โดยอาศัยสื่อหนังสือพิมพ์ โดยอาจจะขอการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากเจ้าของหนังสือพิมพ์ซึ่งก็ล้วนแต่มีแนวโน้มที่จะให้ความช่วยเหลือในการให้พระสงฆ์ได้รับสื่อประเภทนี้โดยเต็มใจอยู่แล้ว และอาจจะให้มีคอลัมน์ที่เป็นความรู้ที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และนิตยสารนั้นควรมีการควบคุมทิศทางในการเปิดรับสื่อดังกล่าวโดยเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองสงฆ์ตามลำดับชั้นเพราะพระสงฆ์ในแต่ละวัดก็เปรียบเสมือนการรวมบุคคลซึ่งมีพื้นเพ ความรู้ ความถนัด ศักยภาพแตกต่างกัน ทั้งนี้การที่จะให้พระสงฆ์เป็นปวงชนมีบุคคลที่พร้อมพร้อมควรแก่ศรัทธาปสาทะของประชาชนทั่วไปนั้นต้องอาศัยการ สอดส่องดูแลอย่างเอาใจใส่และทั่วถึงจากเจ้าอาวาส ซึ่งตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ว่า มีดังนี้คือ

1. บำรุงวัด จักกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
4. อำนวยความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

จากอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นว่าการเปิดรับสื่อมวลชนของพระสงฆ์จะสามารถอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญก็คือเจ้าอาวาส ทั้งนี้กรมการศาสนาในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ควรมีการถวายความรู้ในการปกครองบังคับบัญชา การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แก่เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองสงฆ์ชั้นต้น และมหาเถรสมาคมใน

ฐานะที่เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดคตมบาทของพระสงฆ์ทั่วประเทศ ควรจะยอมรับและตระหนัก
ในบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมปัจจุบันให้มากขึ้น เพราะการยอมรับสภาพความเป็นจริงของ
สังคมและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพาาจริงจะเกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด เพราะ
สื่อมวลชนโดยตัวของมันเองแล้วไม่มีประโยชน์หรือโทษแต่ประการใด ขึ้นอยู่กับผู้ที่นำสื่อมวลชน
นั้น ๆ ไปใช้ต่างหาก

และเนื่องจากการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความทันสมัยของพระสงฆ์ แต่
ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลของพระสงฆ์และความทันสมัยของพระสงฆ์ไม่มีความสัมพันธ์กับ
การรักษาศีลของพระสงฆ์ ดังนั้นในการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ปกครองสงฆ์จะมุ่งเน้นให้
พระสงฆ์การเปิดรับสื่อมวลชนให้มากขึ้นเพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้ทันโลกทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง
ไปก็สามารถกระทำได้ เพื่อพระสงฆ์จะได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแพร่
ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับคนแต่ละระดับ การเปิดรับสื่อมวลชนของพระสงฆ์จะทำให้พระสงฆ์
สามารถประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่ม
ขึ้น ทั้งนี้โดยเนื้อหาของสื่อมวลชนนั้นต้องมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อการรับรู้หรือการเปิดรับของ
พระสงฆ์ด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ในเรื่องเกี่ยวกับความทันสมัยของพระสงฆ์นั้น ควรมีการศึกษาวิจัยเป็นการเฉพาะ
ว่าความทันสมัยทางโลกของพระสงฆ์กับของประชาชนโดยทั่วไปนั้นจะมีความหมายและมีลักษณะ
เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ และเกี่ยวกับความทันสมัยทางธรรมนั้นในระหว่างพระสงฆ์
ด้วยกันจะมีความหมายอย่างไรทั้งในลักษณะความหมายที่กว้างและแคบ
2. ในการวิจัยเกี่ยวกับพระสงฆ์อาจจะมีตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกซึ่งในการศึกษา
วิจัยครั้งนี้มิได้นำมาพิจารณา ถ้าผู้ศึกษาอื่น ๆ ได้นำเอาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและครอบคลุม
มากกว่าตัวแปรที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ก็จะได้เกิดประโยชน์แก่การที่จะนำผลการ
วิจัยที่ได้ไปใช้ให้ประโยชน์สูงสุด
3. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบในหัวข้อวิจัยว่าระหว่างพระสงฆ์ในวัดทั่วไปกับวัดพัฒนา
ในกรุงเทพมหานคร จะมีพฤติกรรมหรือผลแตกต่างกันหรือไม่

4. ในเรื่องเกี่ยวกับการรักษาศิลของพระสงฆ์นั้น ควรมีการศึกษาวิจัยว่าในข้อ
227 ข้อของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเข้าใจถูกต้องตรงกันในการตีความและใน
การนำมาปฏิบัติหรือไม่